

۱۵-۱- مهم‌ترین سیاست‌های پولی و اعتباری سال ۱۴۰۲

اقتصاد ایران، سال ۱۴۰۲ را با شعار «مهار تورم و رشد تولید» در حالی آغاز نمود که تحت‌تاثیر تحولات سیاسی منطقه‌ای و بین‌المللی و تداوم تحریم‌های آمریکا علیه ایران قرار داشت. بانک مرکزی در واکنش به این تحولات و در راستای رسالت اصلی خود پیرامون ثبات سطح عمومی قیمت‌ها و مهار تورم، نرخ رشد نقدینگی را در پایان سال ۱۴۰۲ معادل با ۲۵ درصد هدف‌گذاری نمود و با هدف دستیابی به این رقم در چارچوب برنامه‌های دولت برای کنترل رشد نقدینگی و تورم، مجموعه‌ای از اقدامات مشتمل بر سیاست‌های تثبیت، سیاست‌های پولی و اعتباری را برای ثبات‌بخشی به فضای کلان اقتصادی و بهبود وضعیت معیشت مردم به اجرا گذاشت. به دنبال این تحولات، نرخ تورم دوازده‌ماهه از ۵۴/۷ درصد در فروردین‌ماه ۱۴۰۲ به ۴۷/۴ درصد در اسفندماه ۱۴۰۲ کاهش یافت. همچنین رشد نقطه به نقطه قیمت اسمی دلار غیر رسمی که در اسفندماه ۱۴۰۱ معادل با ۹۷/۳ درصد بود، در اسفندماه ۱۴۰۲ نسبت به دوره مشابه سال قبل از آن به ۱۶/۹ درصد کاهش یافت. همچنین به موجب اقدامات مزبور، رشد مثبت تولید ناخالص داخلی (با نفت و بدون نفت) در این سال تداوم پیدا کرد؛ به طوری که رشد اقتصادی در سال ۱۴۰۲ به میزان ۵/۰ درصد و رشد اقتصادی بدون نفت نیز به میزان ۴/۰ درصد محقق گردید.

سیاست‌های تثبیت: به دنبال شوک‌های ارزی ناشی از

کاهش قیمت نفت و در نتیجه کاهش درآمدهای نفتی و شرایط

سیاسی منطقه‌ای و بین‌المللی که منجر به بالا رفتن نرخ ارز در سال ۱۴۰۱ شده بود، بانک مرکزی از اواخر سال ۱۴۰۱، مجموعه‌ای از سیاست‌ها را با عنوان سیاست‌های تثبیت اقتصادی و با محوریت کنترل نرخ ارز به اجرا درآورد. تداوم سیاست‌های تثبیت در سال ۱۴۰۲ بر محور اصلاح بازار ارز، حول سه بخش عمده «کنترل مصارف ارزی»، «افزایش منابع ارزی قابل دسترس در قالب استفاده از ظرفیت دیپلماسی اقتصادی» و «بهبود انتظارات آحاد جامعه از طریق پیش‌بینی‌پذیر نمودن وضعیت اقتصادی» قرار داشت. در نیمه دوم سال ۱۴۰۲، بروز تنش‌های سیاسی و نظامی در منطقه خاورمیانه و شکل‌گیری انتظارات منفی در خصوص تحولات بخش خارجی، منجر به افزایش نااطمینانی‌ها و تشدید انتظارات تورمی گردید. با این حال، بررسی تحولات نرخ ارز در بازار غیر رسمی، حاکی از ثبات نسبی آن در سال ۱۴۰۲ در مقایسه با سال گذشته بوده است؛ به طوری که میانگین نرخ دلار در بازار غیر رسمی از ۵۱۵۶۱۷ ریال در فروردین ۱۴۰۲ به ۵۹۱۳۰۲ ریال در اسفند ۱۴۰۲ رسید. همچنین نرخ ارز بازار رسمی شامل نرخ فروش حواله و اسکناس دلار که تامین‌کننده نیاز واقعی بخش‌های مختلف اقتصاد کشور می‌باشد، از زمان راه‌اندازی مرکز مبادله ارز و طلای ایران در اسفندماه ۱۴۰۱ از آرامش و ثبات نسبی برخوردار بوده است.

سیاست‌های پولی: در سال ۱۴۰۲ در راستای تحقق شعار سال، «برنامه مهار تورم و رشد تولید در سال ۱۴۰۲» توسط بانک مرکزی با همکاری وزارت امور اقتصادی و دارایی و سازمان برنامه و بودجه کشور تهیه شد و در جلسه مورخ ۱۴۰۲/۲/۱۹ شورای اقتصاد مصوب و به دستگاه‌های اجرایی ابلاغ شد. این برنامه مشتمل بر ۱۹ بند بود که اهم احکام و تکالیف تعیین شده در آن با جهت‌گیری کنترل تورم و رشد تولید بود و اجرای تکالیف محوله به بانک مرکزی در این برنامه به طور جدی در دستور کار بانک مرکزی قرار گرفت.

همچنین بانک مرکزی با هدف دستیابی به نرخ رشد نقدینگی ۲۵ درصد برای سال ۱۴۰۲، مجموعه‌ای از سیاست‌های تنظیمی از جمله اجرای کنترل مقداری ترازنامه بانک‌ها و موسسات اعتباری و جریمه بانک‌های متخلف از حدود تعیین شده از طریق افزایش نسبت سپرده قانونی را با جدیت دنبال کرد که در نتیجه این پیگیری‌ها، رشد نقدینگی در پایان سال ۱۴۰۲، به میزان ۰/۷ واحد درصد کمتر از سطح تعیین شده در برنامه پولی تنظیم شده، تحقق یافت. شایان ذکر است، رشد نقدینگی در سال ۱۴۰۲ نسبت به چند سال قبل از آن، کاهش قابل ملاحظه‌ای را نشان داد که نشان دهنده تحقق مطلوب برنامه پولی تنظیم شده برای سال ۱۴۰۲ می‌باشد (رشد نقدینگی در سال‌های ۱۳۹۹، ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱ به ترتیب معادل ۴۰/۶، ۳۹/۰ و ۳۱/۱ درصد بوده است).

همچنین اقداماتی شامل اجرای مصوبه الزام بانک‌ها به نگهداری حداقل ۳ درصد از مانده کل سپرده‌های خود به صورت اوراق مالی اسلامی با هدف مدیریت مطلوب ریسک نقدینگی در شبکه بانکی، بهبود کیفیت ترازنامه آنها و تقویت ظرفیت استفاده از این اوراق در عملیات بازار باز و اعتبارگیری قاعده‌مند جهت اجرای کاراتر سیاست پولی دنبال گردید.

از دیگر اقدامات سیاست پولی در سال ۱۴۰۲ می‌توان به تصویب ضوابط کنترل و مدیریت اوراق گام در تاریخ ۱۴۰۲/۰۱/۱۶

در کمیسیون پولی و اعتباری بانک مرکزی اشاره کرد. همچنین، در فصل چهارم ۱۴۰۲، بانک مرکزی دستورالعمل انتشار گواهی سپرده خاص با نرخ سود علی‌الحساب بانکی ۳۰ درصد سالانه را با هدف کنترل انتظارات تورمی و تحقق برنامه پولی و همچنین کمک به تامین سرمایه در گردش واحدهای تولیدی مولد به شبکه بانکی ابلاغ کرد.

علاوه بر این، بانک مرکزی با هدف کنترل رشد نقدینگی و تحقق هدف برنامه پولی، نسبت سپرده قانونی بانک‌ها و موسسات اعتباری را به میزان نیم واحد درصد افزایش داد.

بررسی تحولات نرخ سود در بازار بین‌بانکی در سال ۱۴۰۲ نشان می‌دهد، میانگین موزون نرخ سود معاملات در بازار بین‌بانکی که در هفته ابتدایی سال ۱۴۰۲ حدوداً در سطح ۲۳/۳۹ درصد قرار داشت، طی یک روند افزایشی ملایم تا انتهای فصل اول این سال به ۲۳/۵۴ درصد رسید. روند افزایشی ملایم نرخ سود بین‌بانکی تا پایان فصل دوم ادامه داشت به طوری که در پایان شهریورماه، نرخ مذکور به ۲۳/۸۶ درصد افزایش یافت. لیکن با اقدامات بانک مرکزی در استفاده از ابزارهای اجرای سیاست پولی به منظور مدیریت نقدینگی و هدایت نرخ سود حول نرخ سود هدف (سیاستی)، این نرخ در پایان سال ۱۴۰۲ به ۲۳/۶۴ درصد رسید.

در زمینه فروش اوراق دولت و عملکرد این فروش نیز کارگزاری بانک مرکزی با هدف تامین مالی دولت، پرهیز از پولی‌سازی کسری بودجه و آثار و تبعات پولی و همچنین کاهش هزینه‌های معاملاتی، تسهیل دسترسی بانک‌ها و موسسات مالی غیر بانکی به اوراق بدهی دولتی و بهبود کیفیت ترازنامه آنها، اوراق دولت را در عرضه اولیه به بانک‌ها و فعالان بازار سرمایه به فروش رساند و از دهم مردادماه تا پایان سال ۱۴۰۲، ۳۳ مرحله حراج هفتگی به منظور فروش اوراق بدهی دولتی برگزار نمود که در مجموع مبلغ ۱۶۱۰/۸ هزار میلیارد ریال انواع اوراق به فروش رسید.

مسکن و ایجاد رقابت بیشتر، کلیه بانک‌ها و موسسات اعتباری می‌توانند با تایید بانک مرکزی نسبت به انتشار اوراق گواهی حق تقدم استفاده از تسهیلات مسکن اقدام کنند.

علاوه بر این، در یکپهزار و سیصد و شصت و دومین جلسه شورای پول و اعتبار مصوب شد که سود تسهیلات ساخت نهضت ملی مسکن برای ۵۰۰ هزار واحد مسکونی که توسط وزارت راه و شهرسازی زمین آن تامین و به متقاضیان عرضه می‌شود، از ۲۳ به ۱۸ درصد کاهش یابد.

در راستای افزایش تسهیلات قرض‌الحسنه خرد، بانک مرکزی اقدام به افزایش سقف تسهیلات کارت اعتباری مراحه از ۲۰۰ به ۳۰۰ میلیون تومان نمود. همچنین سقف این تسهیلات برای اشخاص حقوقی از ۵۰۰ به ۷۵۰ میلیون تومان افزایش یافت. علاوه بر این، دستورالعمل تسهیلات کلان در راستای سوق دادن تامین مالی کلان به سایر روش‌های تامین مالی و استفاده از ظرفیت جدید ایجاد شده برای تسهیلات خرد نیز اصلاح شد.

براساس مصوبه یکپهزار و سیصد و شصت و هفتمین جلسه شورای پول و اعتبار؛ برای کاهش میزان کارمزد قرض‌الحسنه اعطایی و کمک به اقشار مختلف جامعه به ویژه اقشار آسیب‌پذیر و جوانان در اخذ تسهیلات قرض‌الحسنه، بانک‌ها و موسسات اعتباری غیربانکی مجاز شدند نحوه محاسبه کارمزد قرض‌الحسنه اعطایی را با تصویب در هیأت‌مدیره و منوط به اخذ تاییدیه از بانک مرکزی و با رعایت سقف نرخ کارمزد قرض‌الحسنه ابلاغی توسط بانک مرکزی تعیین نمایند.

شورای پول و اعتبار در راستای حمایت از گروه‌های کم درآمد جامعه صرفاً سقف فردی تسهیلات پروژه‌های حمایتی مسکن در تمامی شهرهای کشور را به صورت یکسان به مبلغ ۵۵۰۰ میلیون ریال افزایش داد. همچنین با در نظر گرفتن محدودیت منابع بانکی و هدف قانون‌گذار (کمک به خانه‌دار شدن فاقدین مسکن)، کلیه مصوبات شورای پول و اعتبار در این راستا از جمله کاهش نرخ سود تسهیلات بانکی و افزایش سقف

سیاست‌های اعتباری و حمایتی: در حوزه اقدامات و

سیاست‌های اعتباری در سال ۱۴۰۲، می‌توان به افزایش سقف فردی تسهیلات و مبلغ تسهیلات قرض‌الحسنه شرکت‌های حقوقی در بانک‌های قرض‌الحسنه به میزان ۵۰ درصد در سه‌ماهه اول ۱۴۰۴ اشاره داشت. بر این اساس مقرر شد که سقف فردی تسهیلات قرض‌الحسنه بانک‌های قرض‌الحسنه از ۲ میلیارد ریال به ۳ میلیارد ریال و مبلغ تسهیلات قرض‌الحسنه شرکت‌های حقوقی (کسب و کارهای خرد و دانش‌بنیان) از مبلغ ۵ میلیارد ریال به مبلغ ۷/۵ میلیارد ریال افزایش یابد. همچنین، می‌توان به ابلاغ بخشنامه تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج، تسهیلات قرض‌الحسنه فرزندآوری مطابق با قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت در بودجه ۱۴۰۲، ابلاغ مفاد قانونی تبصره (۱۶) قانون بودجه ۱۴۰۲ در خصوص بخشودگی سود، کارمزد و جریمه‌های دیرکرد تسهیلات پرداختی کلیه بهره‌برداران بخش کشاورزی خسارت‌دیده از حوادث غیرمترقبه و امهال اصل تسهیلات به مدت سه سال به شبکه بانکی، افزایش سقف فردی تسهیلات نهضت ملی مسکن به ۵۵۰ میلیون تومان توسط شورای پول و اعتبار، ابلاغ «بسته نظارتی-اعتباری تسهیل و تسریع در پرداخت تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج»، افزایش حداکثر مجموع اصل تسهیلات خرد قابل پرداخت به هر مشتری در هر موسسه اعتباری به ۳۰۰ میلیون تومان و افزایش سقف تسهیلات ساخت و خرید مسکن از محل اوراق گواهی حق تقدم به میزان دو برابر در سه‌ماهه اول ۱۴۰۲ اشاره کرد.

در سه‌ماهه دوم ۱۴۰۲، بانک مرکزی مطابق با یکپهزار و سیصد و شصت و یکمین جلسه شورای پول و اعتبار مورخ ۱۴۰۲/۳/۳۰، افزایش سقف تسهیلات ساخت و خرید واحد مسکونی از محل اوراق گواهی حق تقدم استفاده از تسهیلات مسکن و سقف تسهیلات جعاله تعمیر مسکن را به بانک مسکن جهت اجرا ابلاغ کرد. در این راستا به‌منظور کمک به رونق بخش

تسهیلات یادشده صرفاً شامل پروژه‌های حمایتی مسکن که زمین آن توسط وزارت راه و شهرسازی تامین و به متقاضیان عرضه می‌شود، بوده و پروژه‌های خود مالک شهری/روستایی مشمول افزایش سقف و کاهش نرخ سود تسهیلات مذکور نمی‌باشند.

در سه‌ماهه سوم ۱۴۰۲، بانک مرکزی در یک‌هزار و سیصد و شصت و هشتمین جلسه شورای پول و اعتبار، به منظور کمک به تجهیز منابع قرض‌الحسنه و تنوع‌بخشی به تسهیلات قابل پرداخت از سوی شبکه بانکی بابت نیازهای ضروری و ترویج فرهنگ سپرده‌گذاری از سوی اقشار مختلف جامعه، سقف فردی تسهیلات قرض‌الحسنه ضروری با سپرده‌گذاری را برای اشخاص حقیقی ۳ میلیارد ریال تعیین کرد. همچنین براساس این مصوبه سقف فردی تسهیلات قرض‌الحسنه بدون سپرده‌گذاری نزد بانک عامل نیز مبلغ ۵۰۰ میلیون ریال تعیین شد. به همین ترتیب، مبلغ سقف فردی تسهیلات قرض‌الحسنه برای شرکت‌های حقوقی با سپرده‌گذاری برای تامین مالی کسب‌وکارهای خرد و دانش‌بنیان نیز مبلغ ۷/۵ میلیارد ریال تعیین شد. علاوه بر این، شورای پول و اعتبار در این جلسه به منظور تسهیل‌گری در شرایط اخذ تسهیلات توسط شرکت‌های دارویی از شبکه بانکی و تامین نقدینگی مورد نیاز این شرکت‌ها مقرر کرد تا سقف اعتباری مقرر در آیین‌نامه تسهیلات و تعهدات کلان به ۴۰ درصد سرمایه پایه بانک‌ها افزایش یابد. همچنین پرداخت تسهیلات به این شرکت‌ها از محدودیت‌های مربوط به سرمایه پایه منفی برخی از بانک‌های عامل مستثنی شد. شورای پول و اعتبار همچنین به منظور تامین نقدینگی مورد نیاز شرکت‌های دارویی ناشی از طرح مردمی‌سازی یارانه‌ها، سقف تسهیلات و تعهدات برای صنایع دارویی را از ۹۰ درصد به ۲۰۰ درصد فروش سال قبل افزایش داد.

بانک مرکزی طبق مصوبات یک‌هزار و سیصد و هفتاد و سومین جلسه شورای پول و اعتبار و در راستای طرح جهش مسکن ملی، سقف پرداخت تسهیلات ودیعه مسکن توسط شبکه

بانکی را از ۴۰۰ به ۸۰۰ هزار میلیارد ریال افزایش داد. همچنین بر اساس تصمیمات متخذه در شورای پول و اعتبار مورخ ۱۴۰۲/۹/۲۸، سقف فردی تسهیلات بهسازی و نوسازی مسکن روستایی و شهرهای زیر ۲۵ هزار نفر جمعیت از دو میلیارد ریال به ۳ و نیم میلیارد ریال با نرخ سود ۵ درصد افزایش یافت.

همچنین در حوزه سایر اقدامات بانک مرکزی در سه‌ماهه سوم سال ۱۴۰۲ می‌توان به افزایش تسهیلات پرداختی به شرکت‌های دانش‌بنیان و افزایش سقف فردی جوایز اعطایی به سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز از یک میلیارد ریال به دو میلیارد و پانصد میلیون ریال، افزایش سقف قرض‌الحسنه اعطایی توسط صندوق‌های قرض‌الحسنه چندشعبه‌ای به هر مشتری از مبلغ پانصد میلیون ریال به مبلغ یک میلیارد ریال، افزایش سقف اعطای تسهیلات خرد به اشخاص حقیقی (صاحبان مشاغل) و اشخاص حقوقی بدون نیاز به «ارائه گواهی تبصره یک ماده (۱۸۶) قانون مالیات‌های مستقیم» برای اشخاص حقیقی (صاحبان مشاغل) از دو میلیارد ریال به ۵ میلیارد و هفتاد و پنج میلیون ریال و برای اشخاص حقوقی از ۵ میلیارد ریال به ۹ میلیارد و چهارصد و بیست و پنج میلیون ریال اشاره داشت.

در سه‌ماهه چهارم ۱۴۰۲، سقف فردی تسهیلات مسکن روستایی و شهرهای کوچک با نرخ سود ۵ درصد بر اساس تصمیمات متخذه در شورای پول و اعتبار افزایش یافت. این سیاست با هدف ساخت و ساز در مناطق روستایی و شهرهای کوچک و بهسازی و نوسازی مسکن در روستاها و شهرهای زیر ۲۵ هزار نفر می‌باشد. علاوه بر این حسب تصمیمات متخذه در شورای پول و اعتبار سقف فردی تسهیلات کمک ودیعه مسکن از محل منابع موضوع ماده (۴) قانون جهش تولید مسکن نیز افزایش یافت. به منظور تسهیل فرآیند و ارتقای سهم تسهیلات خرد و در راستای ضابطه‌مند کردن نحوه تعامل موسسات اعتباری با تسهیلات‌یاران، «الزامات ناظر بر نحوه همکاری موسسات اعتباری با شرکت‌های تسهیلات یار» تدوین و طی بخشنامه‌ای به شبکه بانکی ابلاغ شد. همچنین نسخه اصلاحی «شیوه‌نامه اخذ وثیقه از

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۴۰۲

ترتیب با رشدی معادل ۳۰/۶ و ۲۵/۰ درصد (به ترتیب معادل ۱۵۵۷۴/۶ و ۱۰۴۹۲/۸ هزار میلیارد ریال افزایش) از دیگر عوامل مهم افزایش دارایی‌های سیستم بانکی بودند. در سمت بدهی‌های سیستم بانکی نیز سایر بدهی‌ها (شامل سایر بدهی‌ها، حساب سرمایه سیستم بانکی و پیش‌پرداخت اعتبارات اسنادی بخش دولتی) و نقدینگی به ترتیب با رشدی معادل ۶۸/۱ و ۲۴/۳ درصد (به ترتیب معادل ۲۸۲۰۶/۳ و ۱۵۳۹۷/۷ هزار میلیارد ریال افزایش) از مهم‌ترین عوامل افزایش بدهی‌های سیستم بانکی بودند.

مؤسسات اعتباری در قبال اضافه برداشت و واگذاری و فروش وثایق دریافتی^۱ به شبکه بانکی ابلاغ شد.

۱۵-۲- عملکرد سیستم بانکی^(۱)

در سال ۱۴۰۲، دارایی‌ها و بدهی‌های سیستم بانکی با رشدی معادل ۳۸/۸ درصد نسبت به سال قبل از آن به ۱۷۷۵۰۳/۳ هزار میلیارد ریال رسید. دارایی‌های خارجی سیستم بانکی با رشدی معادل ۸۵/۱ درصد (۲۰۲۵۹/۲ هزار میلیارد ریال افزایش) مهم‌ترین عامل افزایش دارایی‌ها بود. افزایش بدهی بخش غیر دولتی (با سود و درآمد سال‌های آتی) و سایر دارایی‌ها نیز به

جدول ۱۵-۱- اقلام عمده دارایی‌ها و بدهی‌های سیستم بانکی^{(۱)(۲)}

(هزار میلیارد ریال)

درصد تغییر	مانده در پایان سال				
	۱۴۰۲	۱۴۰۱	۱۴۰۰	۱۴۰۰	
۳۸/۸	۳۷/۹	۱۷۷۵۰۳/۳	۱۲۷۹۰۹/۵	۹۲۷۶۱/۵	دارایی‌ها
۸۵/۱	۲۰/۹	۴۴۰۶۹/۵	۲۳۸۱۰/۳	۱۹۶۹۷/۳	دارایی‌های خارجی
۴۸۱/۹	۱/۳	۲۰۲۱۵/۴	۳۴۷۳/۹	۳۴۲۹/۸	بانک مرکزی
۹/۲	۲۰/۰	۸۲۹۶/۹	۷۵۹۸/۳	۶۳۳۱/۶	بانک‌های دولتی
۲۲/۱	۲۸/۲	۱۵۵۵۷/۲	۱۲۷۳۸/۱	۹۹۳۵/۹	بانک‌های غیر دولتی و مؤسسات اعتباری غیر بانکی
۲۹/۱	۵۴/۲	۱۴۴۹۲/۲	۱۱۲۲۵/۰	۷۲۷۹/۴	بدهی بخش دولتی
۳۰/۶	۴۲/۴	۶۶۵۰۹/۰	۵۰۹۳۴/۴	۳۵۷۵۸/۴	بدهی بخش غیر دولتی
۲۵/۰	۳۹/۷	۵۲۴۳۲/۶	۴۱۹۳۹/۸	۳۰۰۲۶/۴	سایر
۳۸/۸	۳۷/۹	۱۷۷۵۰۳/۳	۱۲۷۹۰۹/۵	۹۲۷۶۱/۵	بدهی‌ها
۲۴/۳	۳۱/۱	۷۸۷۷۴/۵	۶۳۳۷۶/۸	۴۸۳۲۴/۴	نقدینگی
۲۳/۵	۵۸/۸	۶۹۲۱/۶	۵۶۰۵/۳	۳۵۲۹/۸	وام‌ها و سپرده‌های بخش دولتی
۲۶/۷	۲۴/۸	۲۲۱۵۸/۰	۱۷۴۸۴/۵	۱۴۰۰۸/۶	بدهی‌های ارزی
۲۷۳/۸	-۹/۷	۱۶۷۸/۳	۴۴۹/۰	۴۹۷/۱	بانک مرکزی
۱۴/۹	۲۴/۶	۷۹۵۰/۵	۶۹۲۲/۲	۵۵۵۵/۵	بانک‌های دولتی
۲۳/۹	۲۷/۱	۱۲۵۲۹/۲	۱۰۱۱۳/۳	۷۹۵۶/۰	بانک‌های غیر دولتی و مؤسسات اعتباری غیر بانکی
۶۸/۱	۵۴/۱	۶۹۶۴۹/۲	۴۱۴۴۲/۹	۲۶۸۹۸/۷	سایر ^(۳)

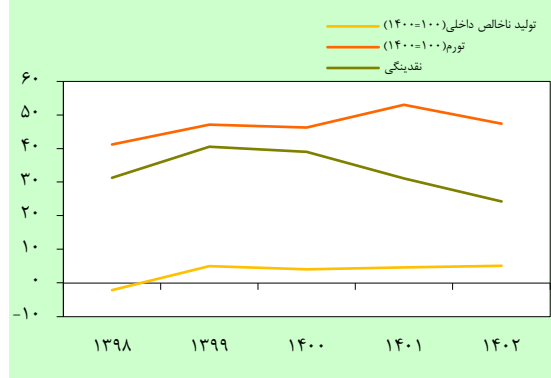
۱- براساس دستورالعمل تهیه آمارهای پولی و مالی صندوق بین‌المللی پول (MFSMCG, ۲۰۱۶) و با در نظر گرفتن اصل قلمروی اقتصادی، طبقه‌بندی اجزای پایه پولی در راستای انطباق بیشتر با استانداردهای بین‌المللی مورد بازبینی قرار گرفت. بر این اساس، مقادیر پایه پولی و اجزای آن از اسفند ۱۳۹۹ به بعد با لحاظ موارد مذکور ارایه شده است.
۲- شامل اقلام زیر خط نمی‌باشد. ۳- شامل سایر بدهی‌ها، حساب سرمایه سیستم بانکی و پیش‌پرداخت اعتبارات اسنادی بخش دولتی و ودیعه ثبت سفارش کالاهای بخش غیر دولتی نیز می‌باشد.

۱- شامل بانک مرکزی، بانک‌های تجاری و تخصصی دولتی، بانک‌های غیر دولتی و مؤسسات اعتباری غیر بانکی می‌باشد.

به ۷۵۷۰/۶ هزار میلیارد ریال رسید. در سال مورد بررسی، بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی معادل ۴۴/۰ درصد (۱۴۴۹/۶ هزار میلیارد ریال) افزایش یافت که این افزایش ناشی از رشد ۷۳/۶ درصدی بدهی دولت و رشد ۶/۷ درصدی بدهی شرکت‌ها و موسسات دولتی به بانک مرکزی بود. از کل بدهی دولت به بانک مرکزی، معادل ۳۹/۲ هزار میلیارد ریال (۱/۲ درصد) مربوط به کسری حساب ذخیره تعهدات ارزی بود^(۱). همچنین، معادل ۸/۹ هزار میلیارد ریال از کل بدهی دولت به بانک مرکزی در پایان سال ۱۴۰۲ مربوط به یکسان‌سازی نرخ ارز در سال ۱۳۸۱ بود. در سال ۱۴۰۲، سپرده‌های بخش دولتی نزد بانک مرکزی معادل ۲۷/۰ درصد (۱۳۸۷/۵ هزار میلیارد ریال) افزایش یافت که این امر نتیجه افزایش ۱۳۸۲/۶ هزار میلیارد ریالی سپرده‌های دولت و افزایش ۴/۹ هزار میلیارد ریالی سپرده‌های شرکت‌ها و موسسات دولتی نزد بانک مرکزی بود.

در سال مورد بررسی، بدهی بخش دولتی به بانک‌ها و موسسات اعتباری غیر بانکی ۲۲/۹ درصد (۱۸۱۷/۶ هزار میلیارد ریال) افزایش داشت که عامل اصلی آن، افزایش ۱۷/۰ درصدی (۱۲۷۳/۷ هزار میلیارد ریال) بدهی دولت به بانک‌ها و موسسات اعتباری غیر بانکی بود که به ۸۷۷۰/۸ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۴۰۲ رسید. این امر عمدتاً ناشی از افزایش سرفصل مطالبات از دولت (مبالغ اصل و فرع تسهیلات تبصره‌ای اعطایی بانک‌ها که به تعهد دولت بوده و سررسید شده اما وصول نشده است) بود که با ۱۲۷۷/۷ هزار میلیارد ریال افزایش از ۵۶۹۰/۵ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۴۰۱ به ۶۹۶۸/۲ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۴۰۲ رسید. همچنین در پایان سال ۱۴۰۲، سپرده‌های بخش دولتی نزد بانک‌ها و موسسات اعتباری

نمودار ۱۵-۱ روند برخی از متغیرهای عمده اقتصادی (درصد تغییر)

۱۵-۲-۱ سیستم بانکی و بخش خارجی

در سال ۱۴۰۲، خالص دارایی‌های خارجی سیستم بانکی با رشدی معادل ۲۴۶/۴ درصد نسبت به سال قبل از آن (۱۵۵۸۵/۷ هزار میلیارد ریال افزایش) به ۲۱۹۱۱/۵ هزار میلیارد ریال رسید. این رشد فزاینده، نتیجه افزایش خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی به میزان ۱۵۵۱۲/۲ هزار میلیارد ریال و خالص دارایی‌های خارجی بانک‌ها و موسسات اعتباری غیر بانکی به میزان ۷۳/۵ هزار میلیارد ریال بود. علت افزایش خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی، افزایش ۱۶۷۴۱/۵ هزار میلیارد ریالی دارایی‌های خارجی در مقابل افزایش ۱۲۲۹/۳ هزار میلیارد ریالی بدهی‌های خارجی بانک مرکزی بود. افزایش خالص دارایی‌های خارجی بانک‌ها و موسسات اعتباری غیر بانکی نیز نتیجه افزایش ۳۵۱۷/۷ هزار میلیارد ریالی دارایی‌های خارجی و افزایش ۳۴۴۴/۲ هزار میلیارد ریالی بدهی‌های خارجی بانک‌ها و موسسات اعتباری غیر بانکی بود.

۱۵-۲-۲ سیستم بانکی و بخش دولتی

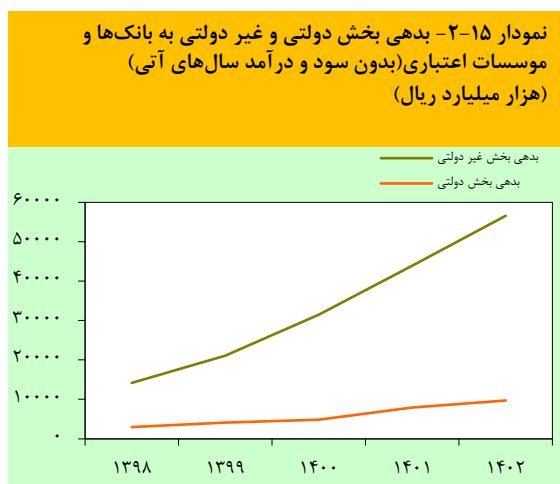
در سال ۱۴۰۲، خالص بدهی بخش دولتی به سیستم بانکی با ۱۹۵۰/۹ هزار میلیارد ریال افزایش نسبت به سال ۱۴۰۱

۱- حساب ذخیره تعهدات ارزی در سال ۱۳۷۲، پس از یکسان‌سازی نرخ ارز ایجاد شد.

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۴۰۲

به بخش‌های دولتی و غیر دولتی بود که در مقایسه با رقم مشابه سال قبل از آن (۸۴/۷ درصد)، ۰/۷ واحد درصد افزایش داشت.

مانده تسهیلات اعطایی بانک‌های تجاری دولتی به بخش غیر دولتی (بدون احتساب سود و درآمد سال‌های آتی) با ۳۷/۰ درصد رشد (۳۰۸۹/۷ هزار میلیارد ریال افزایش) نسبت به پایان سال ۱۴۰۱ به ۱۱۴۴۵/۰ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۴۰۲ رسید. همچنین، مانده تسهیلات اعطایی بانک‌های تخصصی به بخش غیر دولتی با ۲۲/۱ درصد رشد (۱۳۱۶/۰ هزار میلیارد ریال افزایش) به ۷۲۷۳/۲ هزار میلیارد ریال و مانده تسهیلات اعطایی بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی با رشد ۲۷/۹ درصدی (۸۲۴۲/۶ هزار میلیارد ریال افزایش) به ۳۷۸۲۷/۶ هزار میلیارد ریال رسید.

بر این اساس، سهم بانک‌های تجاری دولتی از مانده تسهیلات اعطایی بانک‌ها به بخش غیر دولتی از ۱۹/۰ درصد در پایان سال ۱۴۰۱ به ۲۰/۲ درصد در پایان سال ۱۴۰۲ افزایش یافت؛ همچنین سهم بانک‌های تخصصی و بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی از کل مانده تسهیلات اعطایی شبکه بانکی به بخش غیر دولتی به ترتیب از ۱۳/۶ و ۶۷/۴ درصد در سال ۱۴۰۱ به ۱۲/۹ و ۶۶/۹ درصد در پایان سال ۱۴۰۲ کاهش یافت.

غیر بانکی معادل ۷۱/۲ هزار میلیارد ریال کاهش یافت و به ۳۹۲/۰ هزار میلیارد ریال رسید.

جدول ۱۵-۲- تغییر در خالص مانده بدهی بخش دولتی به سیستم بانکی (هزار میلیارد ریال)

سال		
۱۴۰۲	۱۴۰۱	
۱۹۵۰/۹	۱۸۷۰/۱	بخش دولتی
۶۲/۱	-۱۲۸۹/۷	بانک مرکزی
۱۷۷۷/۴	۲۲۸۳/۲	بانک‌های تجاری و تخصصی (دولتی)
		بانک‌های غیر دولتی و
۱۱۱/۴	۸۷۶/۶	موسسات اعتباری غیر بانکی
۱۳۱۵/۱	۱۴۲۸/۴	دولت
-۲۹/۸	-۱۵۲۵/۸	بانک مرکزی (۱)
۱۴۵۴/۹	۲۱۴۳/۸	بانک‌های تجاری و تخصصی (دولتی)
		بانک‌های غیر دولتی و
-۱۱۰/۰	۸۱۰/۴	موسسات اعتباری غیر بانکی
۶۳۵/۸	۴۴۱/۷	شرکت‌ها و موسسات دولتی
۹۱/۹	۲۳۶/۱	بانک مرکزی
۳۲۲/۵	۱۳۹/۴	بانک‌های تجاری و تخصصی (دولتی) (۲)
		بانک‌های غیر دولتی و
۲۲۱/۴	۶۶/۲	موسسات اعتباری غیر بانکی

- ۱- شامل کسری حساب ذخیره تعهدات ارزی بابت یکسان‌سازی نرخ ارز در سال ۱۳۷۲ و بدهی دولت به بانک مرکزی بابت یکسان‌سازی نرخ ارز در سال ۱۳۸۱ می‌باشد.
- ۲- شامل بدهی بابت مابه‌التفاوت نرخ ارز به دلیل یکسان‌سازی نرخ ارز در سال ۱۳۷۲ می‌باشد.

۱۵-۳- شبکه بانکی^(۱) و بخش غیر دولتی^(۲)

در سال ۱۴۰۲، مانده تسهیلات اعطایی^(۳) شبکه بانکی به بخش غیر دولتی با ۲۸/۸ درصد افزایش (۱۲۶۴۸/۳ هزار میلیارد ریال) به ۵۶۵۴۵/۸ هزار میلیارد ریال رسید که نسبت به رشد ۳۹/۶ درصدی سال قبل از آن، ۱۰/۸ واحد درصد کاهش نشان می‌دهد. سهم مانده تسهیلات اعطایی شبکه بانکی به بخش غیر دولتی معادل ۸۵/۴ درصد از کل مانده تسهیلات اعطایی آنها

- ۱- شامل بانک‌های دولتی و غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی می‌باشد.
- ۲- ارقام متن و جداول این قسمت بدون احتساب سود و درآمد سال‌های آتی است؛ لذا با ارقام مندرج در جداول پیوست که شامل سود و درآمد سال‌های آتی است، متفاوت می‌باشد.
- ۳- شامل مطالبات سررسید گذشته، معوق و مشکوک‌الوصول نیز می‌باشد.

فصل ۱۵ بانکداری و سیاست‌های پولی و اعتباری

جدول ۱۵-۳- وضعیت تسهیلات اعطایی شبکه بانکی به بخش غیر دولتی (۱) (هزار میلیارد ریال)

مانده در پایان سال	درصد تغییر		سهم (درصد)		
	۱۴۰۲	۱۴۰۱	۱۴۰۲	۱۴۰۱	
۶۵۸۱/۶	۸۳۵۵/۳	۱۱۴۴۵/۰	۳۷/۰	۲۶/۹	بانک‌های تجاری دولتی
۴۰۳۵/۰	۵۹۵۷/۲	۷۲۷۳/۲	۲۲/۱	۴۷/۶	بانک‌های تخصصی
۲۰۸۳۰/۱	۲۹۵۸۵/۰	۳۷۸۲۷/۶	۲۷/۹	۴۲/۰	بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی
۳۱۴۴۶/۷	۴۳۸۹۷/۵	۵۶۵۴۵/۸	۲۸/۸	۳۹/۶	شبکه بانکی

۱- بدون سود و درآمد سال‌های آتی می‌باشد.

بررسی تغییر در مانده تسهیلات اعطایی به تفکیک بخش‌های مختلف نشان می‌دهد که در سال ۱۴۰۲، بالاترین سهم (۵۸/۹ درصد) از افزایش در مانده خالص تسهیلات اعطایی شبکه بانکی به بخش غیر دولتی، به فعالیت «صادرات، بازرگانی داخلی، خدمات و متفرقه» اختصاص داشت و به ترتیب فعالیت‌های «صنعت و معدن» (۲۴/۳ درصد)، «مسکن و ساختمان» (۲۳/۶ درصد) در مراتب بعدی اهمیت قرار داشتند. همچنین سهم بخش «کشاورزی» (۶/۸ درصد) کاهش داشته است.

جدول ۱۵-۴- سهم بخش‌های اقتصادی از تغییر در مانده خالص^(۱) تسهیلات اعطایی شبکه بانکی به بخش غیر دولتی (درصد)

۱۴۰۱			۱۴۰۲		
بانک‌های دولتی	بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی	شبکه بانکی	بانک‌های دولتی	بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی	شبکه بانکی
۲۵/۸	۶/۱	۱۲/۱	۲۵/۱	-۲/۱	-۶/۸
۱۷/۲	۳۹/۶	۳۲/۸	۵۴/۲	۲۸/۸	۲۴/۳
۳۴/۰	۱۱/۰	۱۸/۰	-۷۷/۱	۸/۶	۲۳/۶
۰/۸	۰/۰	۰/۳	-۰/۱	۰/۲	۰/۲
۲۲/۲	۴۳/۴	۳۶/۹	۹۷/۸	۶۴/۵	۵۸/۷
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰

۱- مانده خالص تسهیلات اعطایی پس از کسر مانده بدهی مشتریان و تسهیلات اعطایی در کلیه سرفصل‌های مربوط به مابه‌التفاوت نرخ ارز، سود و کارمزد سال‌های آینده، وجوه دریافتی مضاربه، حساب مشترک مشارکت مدنی (سهم بانک) و سود و کارمزد معوق، به دست آمده است. در ضمن، مانده تسهیلات اعطایی شامل عقود مشارکت حقوقی و سرمایه‌گذاری مستقیم نیز می‌باشد.

جدول ۱۵-۵- ترکیب مانده تسهیلات اعطایی شبکه بانکی به بخش غیر دولتی به تفکیک عقود (درصد)

بانک‌های تجاری		بانک‌های تخصصی		بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی		شبکه بانکی	
۱۴۰۲	۱۴۰۱	۱۴۰۲	۱۴۰۱	۱۴۰۲	۱۴۰۱	۱۴۰۲	۱۴۰۱
۱۶/۰	۱۲/۴	۳۱/۹	۳۰/۹	۱۳/۳	۱۰/۴	۱۳/۷	۱۳/۷
۳/۴	۲/۵	۰/۲	۰/۱	۰/۳	۰/۲	۰/۷	۰/۷
۳/۶	۳/۵	۲۱/۷	۱۵/۳	۸/۴	۶/۵	۷/۱	۷/۱
۱۴/۳	۱۶/۶	۵/۹	۶/۶	۱۱/۳	۱۵/۹	۱۴/۸	۱۴/۸
۰/۵	۰/۴	۲/۶	۲/۹	۰/۳	۰/۳	۰/۷	۰/۷
۲/۹	۲/۷	۰/۹	۰/۶	۳/۳	۲/۹	۲/۵	۲/۵
۱/۰	۱/۷	۱/۸	۳/۰	۱۲/۲	۸/۸	۶/۵	۶/۵
۰/۸	۰/۷	۰/۱	۰/۱	۰/۱	۰/۱	۰/۲	۰/۲
۵/۰	۴/۰	۸/۵	۹/۰	۲/۲	۲/۲	۳/۵	۳/۵
۴۳/۱	۴۶/۸	۱۸/۸	۲۵/۳	۴۰/۲	۴۱/۷	۴۰/۵	۴۰/۵
۹/۴	۸/۸	۷/۴	۶/۱	۸/۳	۱۱/۰	۹/۸	۹/۸
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰

۱- شامل آمار خرید دین، اموال معاملات و استصناع و همچنین، مطالبات سررسید گذشته، معوق و مشکوک‌الوصول می‌باشد.

بررسی ترکیب مانده تسهیلات اعطایی شبکه بانکی به بخش غیر دولتی در قالب عقود اسلامی در سال ۱۴۰۲ نیز نشان می‌دهد که عقود مرابحه، قرض‌الحسنه و فروش اقساطی به ترتیب با ۴۰/۵، ۱۴/۸ و ۱۳/۷ درصد سهم از کل تسهیلات،

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۴۰۲

هزار میلیارد ریال تسهیلات در اختیار ۳۶/۸ هزار بنگاه تولیدی کشور قرار گرفت.

تسهیلات تکلیفی بانکها و موسسات اعتباری در سال ۱۴۰۲ معادل ۱۴۱۷۸/۱ هزار میلیارد ریال بود که از این میزان، ۲۸۲۵/۰ هزار میلیارد ریال مربوط به تسهیلات قرض الحسنه (۱۹/۹ درصد) و بقیه (۱۱۳۵۳/۰ هزار میلیارد ریال) مربوط به سایر تسهیلات تکلیفی بود. از کل ۲۸۲۵/۰ هزار میلیارد ریال تسهیلات قرض الحسنه، معادل ۵۵/۹ درصد (۱۵۸۰/۰ هزار میلیارد ریال) فقط مربوط به تسهیلات قرض الحسنه ازدواج، ۱۶/۳ درصد (معادل ۴۶۱/۰ هزار میلیارد ریال) مربوط به تسهیلات فرزندآوری و بقیه (۷۸۴/۰ هزار میلیارد ریال) عمدتاً مربوط به نیازهای ضروری، اشتغال مددجویان، مشاغل خانگی، اشتغال ایثارگران و ستاد ديه بود. سایر تسهیلات تکلیفی نیز معادل ۱۱۳۵۳/۰ هزار میلیارد ریال بود که ۱۱۴۱/۷ هزار میلیارد ریال آن مربوط به جهش تولید مسکن، ۳۵۰/۰ هزار میلیارد ریال آن مربوط به خرید تضمینی گندم، ۷۹۸/۵ هزار میلیارد ریال جهت تامین منابع برای واردات کالاهای اساسی، ۶۵/۶ هزار میلیارد ریال مربوط به تسهیلات مسکن اقشار خاص و ۰/۵ هزار میلیارد ریال آن مربوط به تسهیلات طرح مسکن مهر بود^(۳).

جدول ۱۵-۷- عملکرد بانکها در زمینه اعطای تسهیلات تکلیفی در سال ۱۴۰۲
(هزار میلیارد ریال)

مبلغ	
۲۸۲۵/۰	تسهیلات قرض الحسنه
۱۵۸۰/۰	ازدواج
۴۶۱/۰	فرزندآوری
۷۸۴/۰	سایر تکالیف قرض الحسنه
۱۱۳۵۳/۰	سایر تسهیلات تکلیفی
۳۵۰/۰	خرید تضمینی محصولات استراتژیک کشاورزی
۱۱۴۱/۷	مسکن روستایی
۰/۵	مسکن مهر
۶۵/۶	مسکن اقشار خاص
۸۹۹۶/۷	تامین مالی بنگاههای کوچک و متوسط
۷۹۸/۵	تامین منابع جهت واردات کالاهای اساسی
۱۴۱۷۸/۱	کل تسهیلات تکلیفی

۲- به موجب مصوبه مورخ ۱۳۹۴/۶/۳۱ شورای پول و اعتبار، سقف کلی تسهیلات مسکن مهر ۵۵۵/۴ هزار میلیارد ریال می باشد که عملکرد آن تا پایان سال ۱۴۰۲ مبلغ ۵۵۰/۲ هزار میلیارد ریال بود و سهمیه جداگانه ای برای سال ۱۴۰۲ تعیین نشده است.

بخش عمده ای از تسهیلات اعطایی به بخش غیر دولتی را به خود اختصاص دادند. در سال ۱۴۰۲، سهم عقود فروش اقساطی، مشارکت مدنی، مشارکت حقوقی، سلف، مضاربه، و جعاله کاهش و سهم عقود قرض الحسنه، مباحه و سایر عقود نسبت به سال ۱۴۰۱ افزایش یافت.

در سال ۱۴۰۲، نسبت مطالبات سررسید گذشته، معوق و مشکوک الوصول به کل تسهیلات ربالی اعطایی شبکه بانکی به بخش های دولتی و غیر دولتی ۶/۵ درصد بود که در مقایسه با رقم مشابه در پایان سال ۱۴۰۱ (۴/۴ درصد)، معادل ۲/۱ واحد درصد افزایش نشان می دهد. در سال مورد بررسی، این متغیر در بانک های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی و بانک های تجاری دولتی به ترتیب معادل ۳/۶ و ۰/۴ واحد درصد افزایش و در بانک های تخصصی معادل ۱/۵ واحد درصد کاهش یافت.

جدول ۱۵-۶- نسبت مطالبات سررسید گذشته، معوق و مشکوک الوصول (غیر جاری) شبکه بانکی به کل تسهیلات اعطایی (ربالی) (۱)
(درصد)

تغییر	سال	
	۱۴۰۲	۱۴۰۱
بانک های تجاری	۴/۶	۴/۲
بانک های تخصصی	۶/۳	۷/۸
بانک های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی	۷/۳	۳/۷
شبکه بانکی	۶/۵	۴/۴

۱- شامل مطالبات سررسید گذشته، معوق و مشکوک الوصول بخش های دولتی و غیر دولتی می باشد.

با توجه به نقش واحدهای تولیدی کوچک و متوسط در ایجاد اشتغال و در راستای تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی، در اردیبهشت ماه ۱۳۹۵ «دستورالعمل تامین مالی بنگاه های کوچک و متوسط» توسط بانک مرکزی تهیه و به شبکه بانکی کشور ابلاغ گردید^(۱) در این راستا و در قالب مصوبات کارگروه استانی و تسهیلات مستقیم شبکه بانکی، در سال ۱۴۰۲، مبلغ ۸۹۹۶/۷

۱- بخشنامه شماره ۹۵/۲۷۵۷۷ مورخ ۱۳۹۵/۲/۱ موضوع ابلاغ «دستورالعمل تامین مالی بنگاه های کوچک و متوسط»

۱۵-۴- نقدینگی

نقدینگی داشت. همچنین در میان خالص دارایی‌های داخلی، خالص سایر اقلام با کاهش ۱۹۵/۳- درصدی و سهم از رشد ۲۳/۲- واحد درصدی مهم‌ترین عامل کاهنده در رشد نقدینگی در سال ۱۴۰۲ بوده است، بدهی بخش غیر دولتی به بانک‌ها و موسسات اعتباری غیر بانکی (بدون سود و درآمد سال‌های آتی) و خالص مطالبات از بخش دولتی به ترتیب با ۲۸/۸ و ۳۳/۸ درصد رشد، سهمی فزاینده معادل ۲۰/۰ و ۳/۰ واحد درصد، در رشد نقدینگی داشته‌اند.

جدول ۱۵-۹- سهم عوامل موثر در رشد نقدینگی (واحد درصد)

سال		
۱۴۰۲	۱۴۰۱	
۲۴/۶	۱/۳	خالص دارایی‌های خارجی سیستم بانکی
-۰/۳	۲۹/۸	خالص دارایی‌های داخلی سیستم بانکی
۳/۰	۳/۸	خالص بدهی بخش دولتی به سیستم بانکی
۲/۱	۲/۹	دولت
۰/۹	۰/۹	شرکت‌های دولتی
		بدهی بخش غیر دولتی به بانک‌ها و
۲۰/۰	۲۵/۸	موسسات اعتباری غیر بانکی (۱)
-۲۳/۲	۰/۲	خالص سایر اقلام
۲۴/۳	۳/۱	نقدینگی (درصد)

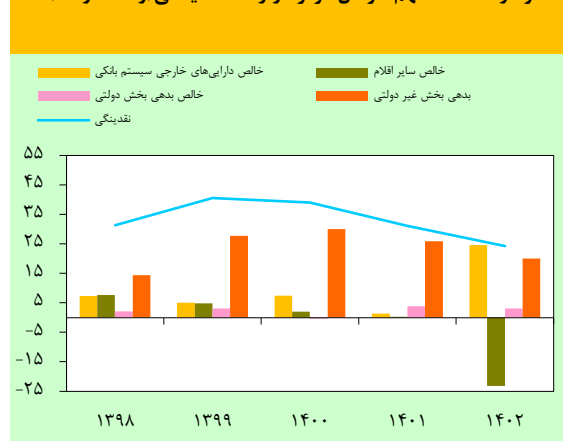
۱- بدون سود و درآمد سال‌های آتی

در سال ۱۴۰۲، نقدینگی با رشدی معادل ۲۴/۳ درصد نسبت به سال ۱۴۰۱ به ۷۸۷۷۴/۵ هزار میلیارد ریال رسید. این امر نشان‌دهنده دستیابی نسبی به رشد نقدینگی هدف تعیین شده برای سال ۱۴۰۲ (۲۵/۰ درصد) بوده است. بدین ترتیب در پایان سال ۱۴۰۲ به واسطه تلاش و تمرکز بانک مرکزی بر اجرای سیاست کنترل مقداری رشد ترازنامه بانک‌ها و افزایش نسبت سپرده قانونی بانک‌های خاطی، رشد نقدینگی در مقایسه با سال قبل از آن (۳۱/۱ درصد)، معادل ۶/۸ واحد درصد کاهش یافت.

جدول ۱۵-۸- نقدینگی برحسب عوامل تعیین‌کننده آن

مانده در پایان سال		درصد تغییر		
۱۴۰۲	۱۴۰۱	۱۴۰۲	۱۴۰۱	
				پایه پولی
۲۷/۸	۴۲/۹	۱۰۹۲۱/۳	۸۵۴۸/۰	(هزار میلیارد ریال)
-۲/۷	-۸/۲	۷/۲۱۳	۷/۴۱۴	ضریب فزاینده نقدینگی
				نقدینگی
۲۴/۳	۳۱/۱	۷۸۷۷۴/۵	۶۳۳۷۶/۸	(هزار میلیارد ریال)

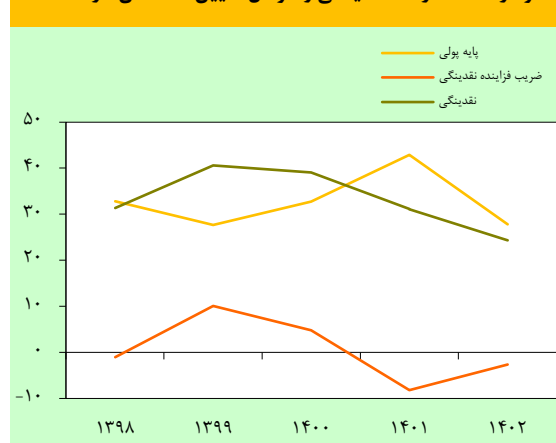
نمودار ۱۵-۴- سهم عوامل موثر در رشد نقدینگی (واحد درصد)

۱۵-۴-۱- پایه پولی

حجم پایه پولی در پایان سال ۱۴۰۲ (معادل ۱۰۹۲۱/۳ هزار میلیارد ریال) نسبت به پایان سال ۱۴۰۱، رشدی معادل ۲۷/۸ درصد داشت. شایان ذکر است که با توجه به تکلیف مجمع عمومی بانک مرکزی مبنی بر تسعیر دارایی‌های ارزی (با توجه به کیفیت آنها) و بدهی‌های ارزی بانک مرکزی در سال ۱۴۰۲، صورت وضعیت

نمودار ۱۵-۳- رشد نقدینگی و عوامل تعیین‌کننده آن (درصد)

بررسی عوامل موثر بر رشد نقدینگی در سال ۱۴۰۲ نشان می‌دهد که خالص دارایی‌های خارجی سیستم بانکی با ۲۴۶/۴ درصد افزایش نسبت به پایان سال ۱۴۰۲ با سهمی فزاینده معادل ۲۴/۶ واحد درصد عامل اصلی رشد نقدینگی بوده است؛ این درحالیست که خالص دارایی‌های داخلی سیستم بانکی با ۰/۳- درصد رشد، سهمی کاهنده معادل ۰/۳- واحد درصد در رشد

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۴۰۲

۱۶/۹ واحد درصدی در رشد پایه پولی) در مقابل افزایش ۲۷/۰ درصدی سپرده‌های بخش دولتی نزد بانک مرکزی (سهم از رشد ۱۶/۲ - واحد درصدی در رشد پایه پولی) بود.

خالص سایر اقلام بانک مرکزی نیز با ۴۹۱/۴ درصد کاهش نسبت به پایان سال ۱۴۰۱ و سهمی کاهنده معادل ۱۹۸/۹ واحد درصد، تنها عامل کاهنده رشد پایه پولی در سال ۱۴۰۲ بود. دلیل اصلی کاهش خالص سایر اقلام بانک مرکزی نسبت به پایان سال ۱۴۰۱، موضوع ذخیره تسعیر دارایی‌ها و بدهی‌های ارزی بانک مرکزی و افزایش سایر بدهی‌های بانک مرکزی به دلیل افزایش جزء اسناد پرداختی به صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی می‌باشد.

۱۵-۴-۲- ضریب فزاینده نقدینگی

ضریب فزاینده نقدینگی با ۲/۷ درصد کاهش نسبت به پایان سال ۱۴۰۱ به ۷/۲۱۳ در پایان سال ۱۴۰۲ رسید. در پایان سال ۱۴۰۲، «نسبت سپرده قانونی به کل سپرده‌ها» معادل ۴/۴ درصد افزایش پیدا کرد که این امر موجب شد از محل افزایش جزء مزبور معادل ۰/۲۴۴۶ واحد ضریب فزاینده نقدینگی کاهش یابد، «نسبت اسکناس و مسکوک در دست اشخاص به کل سپرده‌ها» معادل ۵/۰ درصد کاهش یافت، که از این محل ۰/۰۳۱۹ واحد ضریب فزاینده نقدینگی افزایش یافت.

جدول ۱۵-۱۱- عوامل موثر بر ضریب فزاینده نقدینگی

سهم هریک از اجزا در تغییرات ضریب در سال ۱۴۰۲	پایان سال	
	۱۴۰۲	۱۴۰۱
نسبت اسکناس و مسکوک در دست اشخاص به کل سپرده‌ها	۰/۰۱۹	۰/۰۲۰
نسبت سپرده‌های قانونی به کل سپرده‌ها	۰/۱۱۹	۰/۱۱۴
نسبت ذخایر اضافی به کل سپرده‌ها	۰/۰۰۴	۰/۰۱۱۴
ضریب فزاینده نقدینگی	۷/۲۱۳	۷/۴۱۴

دارایی‌ها و بدهی‌های بانک مرکزی در پایان سال مذکور مورد بازنگری و تعدیل قرار گرفت. علاوه بر این، براساس دستورالعمل تهیه آمارهای پولی و مالی صندوق بین‌المللی پول (۲۰۱۶, MFSMCG) و با در نظر گرفتن اصل قلمروی اقتصادی و اقامت و همچنین مقیم و غیر مقیم بودن واحدهای نهادی در تهیه آمارهای پولی و مالی و با هدف افزایش دقت و کیفیت آمارهای پولی، طبقه‌بندی اجزای پایه پولی مورد بازبینی قرار گرفت.

جدول ۱۵-۱۰- سهم عوامل موثر در رشد پایه پولی (واحد درصد)

سال		
۱۴۰۲	۱۴۰۱	
۱۸۱/۵	۱/۵	خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی
۰/۷	-۲۱/۶	خالص مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی
۴۴/۵	۴۰/۹	مطالبات بانک مرکزی از بانک‌ها
-۱۹۸/۹	۲۲/۱	خالص سایر اقلام
۲۷/۸	۴۲/۹	پایه پولی (درصد)

در سال ۱۴۰۲، خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی با ۵۱۲/۸ درصد (۱۵۵۱۲/۲ هزار میلیارد ریال) افزایش نسبت به پایان سال ۱۴۰۱ و سهمی فزاینده معادل ۱۸۱/۵ واحد درصد، مهم‌ترین عامل فزاینده رشد پایه پولی در سال ۱۴۰۲ بوده است که این امر عمدتاً به دلیل تغییر نرخ تسعیر دارایی‌ها و بدهی‌های خارجی می‌باشد و به دلیل ثبت مشابه در سرفصل سایر بدهی‌های بانک مرکزی، واجد آثار پولی نمی‌باشد.

مطالبات بانک مرکزی از بانک‌ها با ۹۷/۲ درصد افزایش نسبت به پایان سال ۱۴۰۱ و سهمی فزاینده معادل ۴۴/۵ واحد درصد، دیگر عامل فزاینده رشد پایه پولی بود.

در سال مورد بررسی، خالص مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی با ۳/۴ درصد افزایش نسبت به پایان سال ۱۴۰۱ (معادل ۶۲/۱ هزار میلیارد ریال افزایش) و سهمی فزاینده معادل ۰/۷ واحد درصد، دیگر عامل فزاینده رشد پایه پولی بود. این میزان افزایش در خالص مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی در سال ۱۴۰۲، نتیجه افزایش ۴۴/۰ درصدی بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی (سهم از رشد

۱۵-۵- ترکیب نقدینگی

پایان سال ۱۴۰۲ می‌باشد. در مقابل، سهم شبه‌پول از نقدینگی با

۱/۴ واحد درصد افزایش نسبت به سال ۱۴۰۱ به ۷۵/۷ درصد در

پایان سال ۱۴۰۲ رسید.

ترکیب نقدینگی در سال ۱۴۰۲ نشان‌دهنده کاهش

سهم پول از ۲۵/۷ درصد در پایان سال ۱۴۰۱ به ۲۴/۳ درصد در

جدول ۱۵-۱۲- نقدینگی برحسب پول و شبه‌پول

(هزار میلیارد ریال)

سهم نسبت به نقدینگی(درصد)		درصد تغییر		مانده در پایان سال			
۱۴۰۲	۱۴۰۱	۱۴۰۲	۱۴۰۱	۱۴۰۲	۱۴۰۱	۱۴۰۰	
۲۴/۳	۲۵/۷	۱۷/۵	۶۵/۲	۱۹۱۴۶/۴	۱۶۲۹۶/۹	۹۸۶۵/۸	پول
۱/۹	۱/۹	۱۹/۸	۴۱/۹	۱۴۶۸/۸	۱۲۲۶/۱	۸۶۴/۳	اسکناس و مسکوک در دست اشخاص
۲۲/۴	۲۳/۸	۱۷/۳	۶۷/۴	۱۷۶۷۷/۶	۱۵۰۷۰/۸	۹۰۰۱/۵	سپرده دیداری بخش غیر دولتی
۷۵/۷	۷۴/۳	۲۶/۷	۲۲/۴	۵۹۶۲۸/۱	۴۷۰۷۹/۹	۳۸۴۵۸/۶	شبه پول
۹/۶	۸/۷	۳۸/۳	۶۸/۵	۷۶۰۳/۵	۵۴۹۷/۳	۳۲۶۱/۷	سپرده‌های قرض الحسنه پس انداز
۶۳/۵	۶۳/۰	۲۵/۲	۱۷/۵	۵۰۰۹/۳	۳۹۹۵۳/۲	۳۳۹۸۹/۵	سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار
۲/۶	۲/۶	۲۳/۷	۳۵/۰	۲۰۱۵/۳	۱۶۲۹/۴	۱۲۰۷/۴	سپرده‌های متفرقه
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۲۴/۳	۳۱/۱	۷۸۷۷۴/۵	۶۳۳۷۶/۸	۴۸۳۲۴/۴	نقدینگی

جدول ۱۵-۱۳- ترکیب پول

(درصد)

پایان سال		
۱۴۰۲	۱۴۰۱	
۷/۷	۷/۵	اسکناس و مسکوک در دست اشخاص
۹۲/۳	۹۲/۵	سپرده دیداری بخش غیر دولتی

۱۵-۵-۱- پول

در سال ۱۴۰۲، حجم پول با ۱۷/۵ درصد افزایش نسبت

به سال قبل از آن به ۱۹۱۴۶/۴ هزار میلیارد ریال رسید که در

مقایسه با رشد سال ۱۴۰۱ (۶۵/۲ درصد) به میزان ۴۷/۷ واحد

درصد کاهش نشان می‌دهد. رشد اسکناس و مسکوک در دست

اشخاص به میزان ۱۹/۸ درصد در سال ۱۴۰۲ نسبت به پایان

سال ۱۴۰۱، مهم‌ترین عامل افزایش رشد حجم پول در سال

مذکور بود.

سهم سپرده‌های دیداری در پول از ۹۲/۵ درصد در

سال ۱۴۰۱ به ۹۲/۳ درصد در سال ۱۴۰۲ کاهش یافت. در

مقابل، سهم اسکناس و مسکوک در دست اشخاص در ترکیب

پول از ۷/۵ درصد در سال ۱۴۰۱ به ۷/۷ درصد در سال ۱۴۰۲

افزایش یافت.

۱۵-۵-۲- شبه‌پول

در سال مورد بررسی، شبه‌پول با رشدی معادل ۲۶/۷

درصد به ۵۹۶۲۸/۱ هزار میلیارد ریال رسید و سهم آن در

نقدینگی از ۷۴/۳ درصد در سال ۱۴۰۱ به ۷۵/۷ درصد در سال

۱۴۰۲ افزایش یافت. در بین اجزای شبه‌پول، سهم سپرده‌های

سرمایه‌گذاری بلندمدت و سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز در

مقایسه با سال ۱۴۰۱ افزایش یافت و سهم سپرده‌های کوتاه‌مدت

عادی و کوتاه‌مدت ویژه کاهش یافت. همچنین، سهم سپرده‌های

متفرقه در سال ۱۴۰۲ در مقایسه با سال قبل از آن با ۰/۱ واحد

درصد کاهش به ۳/۴ درصد رسید.

۱۵-۶- منابع و مصارف بانک‌های تجاری دولتی

در سال ۱۴۰۲، حجم سپرده‌های بخش غیر دولتی نزد بانک‌های تجاری دولتی نسبت به سال قبل از آن ۲۹/۷ درصد رشد (۴۵۹۱/۲ هزار میلیارد ریال افزایش) داشت. از این میزان افزایش، معادل ۱۱۱۶/۹ هزار میلیارد ریال مربوط به سپرده‌های دیداری و ۳۴۷۴/۳ هزار میلیارد ریال مربوط به سپرده‌های غیر دیداری بود. در این سال، منابع مسدود بانک‌های تجاری دولتی معادل ۵۷۳/۴ هزار میلیارد ریال افزایش یافت که این امر در نتیجه افزایش سپرده قانونی به میزان ۵۸۷/۷ هزار میلیارد ریال، کاهش اسکناس و مسکوک در صندوق به میزان ۱۴/۵ هزار میلیارد ریال و افزایش ۰/۲ هزار میلیارد ریال اوراق قرضه دولتی بود. همچنین، سپرده‌ها و وجوه بخش دولتی نزد بانک‌های تجاری دولتی معادل ۲۰/۰ هزار میلیارد ریال کاهش و همچنین حساب سرمایه نیز معادل ۸۰۷/۹ هزار میلیارد ریال کاهش یافت. با توجه به افزایش منابع بانک‌های تجاری دولتی، ۳۰۸۹/۷ هزار میلیارد ریال به بدهی بخش غیر دولتی^(۲) و ۵۹۱/۴ هزار میلیارد ریال به بدهی بخش دولتی^(۳) به این بانک‌ها افزوده شد.

۱۵-۷- منابع و مصارف بانک‌های تخصصی

در سال ۱۴۰۲، حجم سپرده‌های بخش غیر دولتی نزد بانک‌های تخصصی معادل ۱۴۳۹/۹ هزار میلیارد ریال افزایش یافت. از این میزان افزایش، معادل ۳۰۸/۴ هزار میلیارد ریال مربوط به سپرده‌های دیداری و ۱۱۳۱/۵ هزار میلیارد ریال مربوط به سپرده‌های غیر دیداری بود. به دلیل افزایش سپرده‌های قانونی، اسکناس و مسکوک در صندوق و اوراق قرضه دولتی بانک‌های مزبور به ترتیب معادل ۱۳۹/۸، ۲/۶ و ۰/۲ هزار میلیارد ریال، منابع مسدود بانک‌های تخصصی معادل ۱۴۲/۶ هزار میلیارد ریال افزایش یافت. در این سال منابع آزاد از محل سپرده‌های بخش غیر دولتی در بانک‌های تخصصی معادل

جدول ۱۵-۱۴- ترکیب شبه پول (درصد)

	پایان سال	
	۱۴۰۲	۱۴۰۱
سپرده‌های قرض الحسنه پس انداز ^(۱)	۱۲/۸	۱۱/۷
سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار	۸۳/۹	۸۴/۹
کوتاه‌مدت عادی	۲۴/۷	۲۹/۶
کوتاه‌مدت ویژه	۳/۵	۴/۳
بلندمدت	۵۵/۶	۵۱/۰
سپرده‌های متفرقه ^(۲)	۳/۴	۳/۵

۱- شامل سپرده‌های صندوق پس‌انداز مسکن بانک مسکن نیز می‌باشد.
۲- شامل پیش‌پرداخت اعتبارات اسنادی، سپرده نقدی ضمانت‌نامه‌ها، وجوه اداره شده مصرف نشده، پیش‌دریافت بابت تسهیلات و وجوه صندوق بازنشتی و پس‌انداز کارکنان بانک‌ها می‌باشد.

در این سال، بررسی اجزای سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلندمدت نشان می‌دهد سهم سپرده‌های سه‌ساله از کل سپرده‌های بلندمدت با ۳۳/۶ واحد درصد تغییر از ۹/۸ درصد در سال ۱۴۰۱ به ۴۳/۴ درصد در سال ۱۴۰۲ افزایش یافت. افزایش در سپرده‌های سه‌ساله به این دلیل است که در سال ۱۴۰۱ بانک مرکزی به منظور دستیابی به هدف حفظ ارزش پول ملی و در راستای تنوع سپرده‌های بانکی^(۱) افتتاح سپرده‌های سرمایه‌گذاری سه‌ساله را با نرخ سود ۲۲/۵ درصد تصویب کرد. در مقابل، سهم سپرده‌های یک، دو و پنج ساله به ترتیب با ۱۷/۶، ۱۶/۰ و ۰/۱ واحد درصد کاهش به ۴۳/۸، ۱۲/۶ و ۰/۲ درصد در سال ۱۴۰۲ رسید. همچنین، سهم سپرده‌های چهارساله نسبت به سال ۱۴۰۱ تغییری نداشت.

جدول ۱۵-۱۵- ترکیب سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلندمدت (درصد)

	پایان سال		
	۱۴۰۲	۱۴۰۱	۱۴۰۰
یک‌ساله	۴۳/۸	۶۱/۴	۵۲/۵
دو‌ساله	۱۲/۶	۲۸/۶	۴۷/۲
سه‌ساله	۴۳/۴	۹/۸	۰/۰
چهارساله	۰/۰	۰/۰	۰/۰
پنج‌ساله	۰/۲	۰/۳	۰/۳

۱- جلسه یک‌هزار و سیصد و پنجاهم شورای پول و اعتبار مورخ ۱۴۰۱/۱۱/۱۰

۲- بدون سود و درآمد سال‌های آتی

۳- در متن و جداول مربوط به منابع و مصارف بانک‌ها، بدهی بخش دولتی شامل اوراق مشارکت دولتی نمی‌باشد، لذا با رقم بدهی بخش دولتی در جداول خلاصه دارایی‌ها و بدهی‌های بانک‌ها متفاوت است.

۱۵-۹- واحدها و کارکنان شبکه بانکی

در سال ۱۴۰۲، تعداد واحدهای بانکی اعم از شعبه و باجه در داخل و خارج از کشور با ۱/۱ درصد کاهش نسبت به سال ۱۴۰۱ به ۱۸۷۷۴ واحد رسید که از این تعداد، ۱۸۷۲۵ واحد در داخل و بقیه در خارج از کشور قرار داشتند. در بین کلیه بانک‌ها، بانک‌های سپه، ملی ایران و صادرات به ترتیب با سهم‌هایی معادل ۱۶/۰، ۱۴/۸ و ۹/۸ درصد بیشترین سهم از تعداد واحدهای بانکی داخل کشور را به خود اختصاص دادند.

جدول ۱۵-۱۶- پراکندگی واحدهای بانکی^(۱)

سال		
۱۴۰۲	۱۴۰۱	
۱۸۷۲۵	۱۸۹۳۱	داخل کشور
۶۱۶۰	۶۲۲۶	بانک‌های تجاری
۳۴۲۸	۳۴۰۵	بانک‌های تخصصی
		بانک‌های غیر دولتی و
۹۱۳۷	۹۳۰۰	مؤسسات اعتباری غیر بانکی
۴۹	۴۹	خارج کشور
۱۴	۱۴	ملی ایران
۲۲	۲۲	صادرات ایران
۲	۲	تجارت
۴	۴	ملت
۳	۳	سپه
۲	۲	پارسیان
۱	۱	خاورمیانه
۱	۱	سامان
۱۸۷۷۴	۱۸۹۸۰	شبکه بانکی

۱- شامل نمایندگی نمی‌باشد.

بررسی میزان اشتغال به کار در شبکه بانکی نشان می‌دهد که تعداد کارکنان شبکه بانکی با ۰/۹ درصد افزایش نسبت به سال ۱۴۰۱ به ۲۱۲۹۱۸ نفر در سال ۱۴۰۲ رسید. همچنین، تعداد کارکنان بانک‌های تخصصی دولتی و تجاری دولتی به ترتیب معادل ۱/۹- و ۰/۸ درصد کاهش و برای بانک‌های غیر دولتی و مؤسسات اعتباری غیر بانکی معادل ۲/۸ درصد افزایش یافت.

در سال مورد بررسی، متوسط تعداد کارکنان در هر واحد بانکی ۱۱/۳ نفر بود که نسبت به سال قبل از آن به تعداد ۰/۲ نفر افزایش داشت. همچنین، نسبت جمعیت کل کشور به ازای هر واحد بانکی (داخل کشور) به ۴۵۵۷ نفر رسید که نسبت به رقم سال ۱۴۰۱ به تعداد ۸۳ نفر افزایش نشان می‌دهد.

۱۲۹۷/۳ هزار میلیارد ریال افزایش نشان داد که با در نظر گرفتن سایر منابع (بدهی به بانک مرکزی، بدهی‌های ارزی، بدهی به سایر بانک‌ها و سایر وجوه)، کل منابع آزاد اعتباری بانک‌های تخصصی معادل ۱۶۹۸/۷ هزار میلیارد ریال افزایش یافت. از این محل، بدهی بخش‌های غیر دولتی معادل ۱۳۱۶/۰ هزار میلیارد ریال و بدهی بخش دولتی به میزان ۳۸۲/۷ هزار میلیارد ریال افزایش یافت. بدهی بانک‌های تخصصی به بانک مرکزی با ۵۵/۷ درصد (۵۸۳/۶ هزار میلیارد ریال) افزایش نسبت به سال ۱۴۰۱ به ۱۶۳۱/۲ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۴۰۲ رسید.

۱۵-۸- منابع و مصارف بانک‌های غیر دولتی و

مؤسسات اعتباری غیر بانکی^(۱)

در سال ۱۴۰۲، حجم سپرده‌های بخش غیر دولتی نزد بانک‌های غیر دولتی و مؤسسات اعتباری غیر بانکی معادل ۲۲/۲ درصد (۹۱۲۳/۹ هزار میلیارد ریال) افزایش یافت. از این میزان افزایش، معادل ۱۱۸۱/۵ هزار میلیارد ریال مربوط به سپرده‌های دیداری و ۷۹۴۲/۴ هزار میلیارد ریال مربوط به سپرده‌های غیر دیداری بود. در سال مزبور، منابع مسدود بانک‌های غیر دولتی و مؤسسات اعتباری غیر بانکی معادل ۱۳۶۷/۴ هزار میلیارد ریال افزایش یافت که این امر نتیجه افزایش ۱۳۵۷/۷ هزار میلیارد ریالی سپرده قانونی، افزایش ۱۰/۰ هزار میلیارد ریالی اسکناس و مسکوک در صندوق بانک‌های مزبور و کاهش ۰/۳ هزار میلیارد ریالی اوراق قرضه دولتی کل بانک‌های خصوصی و مؤسسات اعتباری غیر بانکی بود. همچنین در سال ۱۴۰۲، حساب سرمایه بانک‌های غیر دولتی و مؤسسات اعتباری غیر بانکی معادل ۹۲۷/۶ هزار میلیارد ریال افزایش یافت. سپرده‌ها و وجوه بخش دولتی نزد بانک‌های مذکور نیز در این سال معادل ۱۹/۵ هزار میلیارد ریال افزایش یافت. از محل منابع مذکور، معادل ۸۲۱۴/۷ هزار میلیارد ریال به بدهی بخش غیر دولتی و به میزان ۷۹۷/۶ هزار میلیارد ریال به بدهی بخش دولتی افزوده شد.

۱- شامل بانک‌های موضوع اصل ۴۴ نیز می‌باشد.

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۴۰۲

کارشناسی ارشد و دکتری از کل کارکنان با ۰/۷ واحد درصد افزایش از ۷۸/۴ درصد در سال ۱۴۰۱ به ۷۹/۱ درصد در سال ۱۴۰۲ رسید. در مقابل، مجموع سهم دارندگان مدارج تحصیلی کاردانی، دیپلم و زیر دیپلم با همان میزان کاهش از ۲۱/۶ درصد در سال ۱۴۰۱ به ۲۰/۹ درصد در سال ۱۴۰۲ رسید.

طبقه‌بندی کارکنان شبکه بانکی از نظر سطوح تحصیلی در سال مورد بررسی نشان می‌دهد سهم کارکنان مقاطع کارشناسی و بالاتر رو به افزایش و در مقابل، سهم کارکنان مقاطع کاردانی، دیپلم و زیر دیپلم، رو به کاهش بوده است؛ به طوری که سهم دارندگان مدارج تحصیلی کارشناسی،

جدول ۱۵-۱۷- طبقه‌بندی کارکنان شبکه بانکی برحسب مدارج تحصیلی

(نفر - درصد)

۱۴۰۲		۱۴۰۱		۱۴۰۰	
تعداد	سهم	تعداد	سهم	تعداد	سهم
بانک‌های تجاری دولتی					
۶۸۵۸۴	۱۰۰/۰	۶۹۱۱۸	۱۰۰/۰	۷۱۱۰۴	۱۰۰/۰
۵۲۲۱۴	۷۶/۱	۵۱۳۶۶	۷۴/۳	۵۲۰۱۸	۷۳/۲
۱۵۶۴۸	۲۲/۸	۱۶۹۶۶	۲۴/۵	۱۸۲۴۰	۲۵/۶
۷۲۲	۱/۱	۷۸۶	۱/۱	۸۴۶	۱/۲
بانک‌های تخصصی دولتی					
۳۱۸۰۹	۱۰۰/۰	۳۲۴۱۰	۱۰۰/۰	۳۲۴۴۱	۱۰۰/۰
۲۷۱۱۸	۸۵/۳	۲۷۳۲۳	۸۴/۳	۲۷۲۱۳	۸۳/۹
۴۵۱۸	۱۴/۲	۴۹۴۴	۱۵/۳	۵۱۱۲	۱۵/۷
۱۷۳	۰/۵	۱۴۳	۰/۴	۱۱۶	۰/۴
بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی					
۱۱۲۵۲۵	۱۰۰/۰	۱۰۹۴۲۶	۱۰۰/۰	۱۰۵۶۳۴	۱۰۰/۰
۸۹۱۶۰	۷۹/۲	۸۶۷۳۹	۷۹/۳	۸۲۷۶۴	۷۸/۴
۲۰۸۸۲	۱۸/۶	۲۰۸۰۵	۱۹/۰	۲۱۳۴۶	۲۰/۲
۲۴۸۳	۲/۲	۱۸۸۲	۱/۷	۱۵۲۴	۱/۴
کل بانک‌ها و موسسات اعتباری غیر بانکی					
۲۱۲۹۱۸	۱۰۰/۰	۲۱۰۹۵۴	۱۰۰/۰	۲۰۹۱۷۹	۱۰۰/۰
۱۶۸۴۹۲	۷۹/۱	۱۶۵۴۲۸	۷۸/۴	۱۶۱۹۹۵	۷۷/۴
۴۱۰۴۸	۱۹/۳	۴۲۷۱۵	۲۰/۳	۴۴۶۹۸	۲۱/۴
۳۳۷۸	۱/۶	۲۸۱۱	۱/۳	۲۴۸۶	۱/۲

۱۵-۱۰- تحولات سیستم بانکی

- تدوین و ابلاغ اصلاحیه «دستورالعمل محاسبه سرمایه

نظارتی و کفایت سرمایه موسسات اعتباری» طی بخشنامه شماره

۰۲/۲۱۷۵۸ مورخ ۱۴۰۲/۲/۵؛

- تدوین و ابلاغ اصلاحیه «دستورالعمل ناظر بر

ضمانت‌نامه‌های بانکی (ریالی)» طی بخشنامه شماره ۰۲/۵۵۵۶۸

مورخ ۱۴۰۲/۳/۱۰؛

- ابلاغ «لزوم اطلاع‌رسانی مقررات و شفافیت و دسترسی

آزاد به اطلاعات توسط بانک‌ها و موسسات اعتباری غیر بانکی»

طی بخشنامه شماره ۰۲/۵۹۷۹۱ مورخ ۱۴۰۲/۳/۱۷؛

- ابلاغ بخشنامه شماره ۰۲/۶۲۰۷۸ مورخ ۱۴۰۲/۳/۲۱، در

خصوص نحوه مسدودی مبالغ چک برگشتی؛

اهم اقدامات انجام شده در سال ۱۴۰۲ به شرح

زیر می‌باشد:

بخش اول - اقدامات مرتبط با تدوین مقررات، آیین‌نامه،

دستورالعمل، بخشنامه و اصلاحیه‌ها

- بازنگری و ابلاغ «دستورالعمل نحوه محاسبه نسبت

خالص دارایی‌های ثابت بانکی موسسات اعتباری» طی بخشنامه

شماره ۰۲/۲۰۷۱۳ مورخ ۱۴۰۲/۲/۴؛

- ابلاغ اهم تکالیف شبکه بانکی کشور مقرر در قانون بودجه

سال ۱۴۰۲ کل کشور طی بخشنامه شماره ۰۲/۲۰۷۰۵ مورخ

۱۴۰۲/۲/۴؛

- ابلاغ مصوبه شورای پول و اعتبار در خصوص نرخ و نحوه محاسبه و اخذ کارمزد تسهیلات قرض‌الحسنه اعطایی طی بخشنامه شماره ۰۲/۱۷۲۷۴۸ مورخ ۱۴۰۲/۷/۲۰؛

- ابلاغ مصوبه کمیسیون مقررات و نظارت موسسات اعتباری بانک مرکزی در خصوص افزایش سقف جوایز قرعه‌کشی حساب‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز (به انضمام یک نسخه از آخرین ویرایش دستورالعمل اعطای جوایز به سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز ریالی - ارزی) طی بخشنامه شماره ۰۲/۱۷۲۷۵۱ مورخ ۱۴۰۲/۷/۲۰؛

- ابلاغ ضوابط اجرایی ماده ۷ «قانون شفافیت و نظارت بر تأمین مالی فعالیت‌های انتخاباتی در انتخابات مجلس شورای اسلامی» طی بخشنامه شماره ۰۲/۱۷۷۹۲۳ مورخ ۱۴۰۲/۷/۲۵؛

- تدوین و ابلاغ اساسنامه نمونه بانک‌های قرض‌الحسنه طی بخشنامه شماره ۰۲/۲۰۰۱۹۸ مورخ ۱۴۰۲/۸/۱۷؛

- تدوین و ابلاغ اصلاحیه «دستورالعمل اجرایی تأسیس، فعالیت و نظارت بر صرافی‌ها» طی بخشنامه شماره ۰۲/۲۱۲۰۷۳ مورخ ۱۴۰۲/۹/۱؛

- تدوین و ابلاغ «ضوابط ناظر بر ایجاد، فعالیت و نظارت بر واحد دیجیتال ارائه خدمات بانکی توسط موسسات اعتباری» طی بخشنامه شماره ۰۲/۲۲۳۴۴۳ مورخ ۱۴۰۲/۹/۱۳؛

- تدوین و ابلاغ اصلاحیه «دستورالعمل تأیید صلاحیت و عزل یا هرگونه تغییر مدیران ارشد و اعضای کمیته‌های ریسک، حسابرسی داخلی و رعایت قوانین و مقررات (تطبیق) موسسات اعتباری» طی بخشنامه شماره ۰۲/۲۲۶۲۴۶ مورخ ۱۴۰۲/۹/۱۶؛

- ابلاغ اصلاحیه ماده ۱ «ضوابط اجرایی تبصره یک ماده ۱۸۶ قانون مالیات‌های مستقیم» طی بخشنامه شماره ۰۲/۲۳۴۹۲۰ مورخ ۱۴۰۲/۹/۲۷؛

- تدوین و ابلاغ «آیین‌نامه پرداخت تسهیلات به کارکنان موسسات اعتباری» طی بخشنامه شماره ۰۲/۶۳۹۸۸ مورخ ۱۴۰۲/۳/۲۲؛

- تدوین و ابلاغ اصلاحیه «دستورالعمل اجرایی کارت اعتباری» و «دستورالعمل اجرایی اعطای تسهیلات خرد» طی بخشنامه شماره ۰۲/۶۹۱۷۵ مورخ ۱۴۰۲/۳/۲۸؛

- تدوین و ابلاغ اصلاحیه «دستورالعمل نحوه احراز و لغو تأییدیه صلاحیت حرفه‌ای مدیران موسسات اعتباری» طی بخشنامه شماره ۰۲/۸۸۹۶۱ مورخ ۱۴۰۲/۴/۱۸؛

- ابلاغ «راهنمای اجرای نظارت و تطبیق شرعی در موسسات اعتباری» طی بخشنامه شماره ۰۲/۸۸۹۷۷ مورخ ۱۴۰۲/۴/۱۸؛

- تدوین و ابلاغ «دستورالعمل وجوه اداره شده (ریالی)» طی بخشنامه شماره ۰۲/۹۴۴۲۰ مورخ ۱۴۰۲/۴/۲۴؛

- ابلاغ تصویب‌نامه شماره ۳۳۱۷۶/ت/۵۸۵۲۰ هـ مورخ ۱۴۰۲/۲/۳۰ هیات محترم وزیران در خصوص اصلاح «اساسنامه صندوق ضمانت سپرده‌ها»، به همراه نسخه نهایی اساسنامه مذکور طی بخشنامه شماره ۰۲/۱۰۵۵۰۰ مورخ ۱۴۰۲/۵/۴؛

- ابلاغ مصوبه شورای فقهی بانک مرکزی با موضوع «ارزیابی چالش‌های فقهی سپرده‌های امتیازی در شبکه بانکی کشور» طی بخشنامه شماره ۰۲/۱۲۷۷۸۵ مورخ ۱۴۰۲/۵/۲۹؛

- ابلاغ برخی یادداشت‌های اصلاحی مربوط به «ویرایش ششم صورت‌های مالی (نمونه) موسسات اعتباری» تحت عنوان «هزینه کارمزد» و «هزینه‌های عمومی و اداری» طی بخشنامه شماره ۰۲/۱۵۴۸۸۲ مورخ ۱۴۰۲/۶/۳۰؛

- تدوین و ابلاغ اصلاحیه «حداقل الزامات مدیریت ریسک اعتباری در موسسات اعتباری» طی بخشنامه شماره ۰۲/۱۷۲۷۴۵ مورخ ۱۴۰۲/۷/۲۰؛

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۴۰۲

- ابلاغ بخشنامه شماره ۰۲/۳۲۱۴۶۳ مورخ ۱۴۰۲/۱۲/۲۸،
پیرو بخشنامه شماره ۰۲/۶۲۰۷۸ مورخ ۱۴۰۲/۲/۳۱ در خصوص
نحوه مسدودی مبالغ چک برگشتی؛

بخش دوم- اقدامات مرتبط با نظارت بانکی

اصلاح نظام بانکی و تعیین تکلیف بانک‌های ناتراز
مشمول بر:

- برگزاری مجامع انحلال موسسات اعتباری توسعه، کاسپین
و نور و تعیین مدیر تصفیه برای موسسات اعتباری مذکور؛
- انتقال دارایی‌ها و بدهی‌های موسسه اعتباری نور به بانک
ملی ایران؛

- در اختیار گرفتن اداره امور بانک ایران زمین و تعیین
هیأت سرپرستی برای آن؛

- تدوین و ابلاغ اصلاح ساختار مالی در بانک‌های ناتراز به
منظور برون رفت از وضعیت نامطلوب و ناتراز؛
- بررسی پیش‌نویس صورت‌های مالی و گزارش حسابرس
مستقل و بازرس قانونی بانک‌ها و موسسات اعتباری غیر بانکی به
منظور صدور مجوز برگزاری مجامع عمومی سال ۱۴۰۱ (یا
سنوات ماقبل آن):

- بررسی انطباق با صورت‌های مالی نمونه ابلاغی؛
- بررسی وضعیت طبقه‌بندی دارایی‌ها؛
- بررسی نحوه و میزان ذخیره‌گیری؛
- بررسی نحوه شناسایی درآمدها؛
- بررسی رعایت دستورالعمل نحوه محاسبه و تقسیم
سود مشاع؛

- پایش و نظارت بر رشد مقداری ترازنامه بانک‌ها و
موسسات اعتباری غیربانکی و انجام اقدامات نظارتی در قبال
موسسات اعتباری که حدود مذکور را نقض کردند با هدف کمک
به تحقق هدف‌گذاری نقدینگی بانک مرکزی.

- ممنوع و محدودسازی بنگاه‌داری شبکه بانکی و نیز
تملک دارایی‌های ثابت مازاد و غیربانکی و الزام به واگذاری آنها

- تدوین و ابلاغ «الزامات ناظر بر نحوه همکاری موسسات
اعتباری با شرکت‌های تسهیلات یار» طی بخشنامه شماره
۰۲/۲۵۰۹۵۰ مورخ ۱۴۰۲/۱۰/۱۳؛

- ابلاغ ممنوعیت دریافت شمش و مسکوکات طلا و ارائه
گواهی سپرده طلا به مشتریان طی بخشنامه شماره ۰۲/۲۶۰۷۸۵
مورخ ۱۴۰۲/۱۰/۲۴؛

- تدوین و ابلاغ «ضوابط ناظر بر سرمایه‌گذاری مشترک
بانک‌ها و موسسات اعتباری غیر بانکی با صندوق نوآوری و
شکوفایی» طی بخشنامه شماره ۰۲/۲۶۴۷۹۴ مورخ ۱۴۰۲/۱۰/۲۸؛
- تدوین و ابلاغ اصلاحیه «شیونامه اخذ وثیقه از موسسات
اعتباری در قبال اضافه برداشت و واگذاری و فروش وثایق
دریافتی» طی بخشنامه شماره ۰۲/۲۶۴۸۱۱ مورخ
۱۴۰۲/۱۰/۲۸؛

- ابلاغ نحوه اجرای تبصره ۱ ماده ۳۴ «قانون مالیات‌های
مستقیم» طی بخشنامه شماره ۰۲/۲۹۰۵۳۷ مورخ ۱۴۰۲/۱۱/۲۸؛
- بازنگری کلی در خلاصه دفتر کل موسسات اعتباری و
ابلاغ آن طی بخشنامه شماره ۰۲/۲۹۲۳۸۱ مورخ ۱۴۰۲/۱۱/۳۰؛
- تدوین و ابلاغ «دستورالعمل نحوه واگذاری سرمایه‌گذاری
غیر بانکی موسسات اعتباری» طی بخشنامه شماره ۰۲/۳۱۷۰۱۶
مورخ ۱۴۰۲/۱۲/۲۴؛

- ابلاغ اصلاحیه «دستورالعمل تملک سهام بانک‌ها و
موسسات اعتباری غیر بانکی» طی بخشنامه شماره ۰۲/۳۱۷۰۷۸
مورخ ۱۴۰۲/۱۲/۲۴؛

- ابلاغ «دستورالعمل حداقل الزامات ناظر بر استقرار نظام
کنترل‌های داخلی در موسسات اعتباری» طی بخشنامه شماره
۰۲/۳۱۸۹۴۹ مورخ ۱۴۰۲/۱۲/۲۷؛

- ابلاغ تصویب‌نامه شماره ۲۳۴۸۹۶/ت/۳۶۲۰۳۶ هـ مورخ
۱۴۰۲/۱۲/۲۰ هیأت محترم وزیران در خصوص حداقل سرمایه
مورد نیاز جهت تاسیس و فعالیت بانک‌ها و موسسات اعتباری
غیربانکی طی بخشنامه شماره ۰۲/۳۲۱۴۵۰ مورخ ۱۴۰۲/۱۲/۲۸؛

از طریق بررسی عملکرد بانک‌ها و موسسات اعتباری غیر بانکی در اجرای تکالیف قانونی مقرر در مواد ۱۶ و ۱۷ «قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور» و ارسال فهرست اموال مازاد و سهام غیر بانکی شبکه بانکی به سازمان امور مالیاتی کشور؛

- اتخاذ اقدامات نظارتی و انتظامی در قبال موسسات اعتباری نقض‌کننده ضوابط و مقررات ابلاغی؛

- پیگیری مسدودسازی حساب‌های دولتی در شبکه بانکی و انتقال آن حساب‌ها نزد بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران وفق الزامات قانونی مربوط.

بخش سوم - اقدامات مرتبط با مجوزهای بانکی^(۱)

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به استناد قانون پولی و بانکی کشور، قانون تنظیم بازار غیر متشکل پولی، قانون برنامه ششم توسعه کشور و قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور، در راستای ایفای نقش خود به عنوان نهاد نظارتی در حوزه بازار پولی عهده‌دار صدور مجوزهای تاسیس، فعالیت و ثبت تغییرات نهادهای فعال در این بازار می‌باشد. این بانک در سال ۱۴۰۲، با بررسی تقاضاهای تاسیس نهادهای جدید و ساماندهی نهادهای موجود، نسبت به صدور مجوزهای تاسیس و یا فعالیت ۱۱ تعاونی اعتبار، ۲ صندوق قرض‌الحسنه، ۶۷ صرافی، ۱۹ شرکت لیزینگ و تمدید مجوز ۱۷۷ مورد از نهادهای یادشده که دارای مجوز موقت فعالیت بوده‌اند و همچنین ابطال مجوز ۵۲ صرافی، ۵ صندوق قرض‌الحسنه و ۳ شرکت لیزینگ اقدام نمود.

- در اجرای برنامه ششم توسعه کشور و بند (الف) ماده ۲۱ قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور، تغییرات نهادهای پولی شامل صورت‌جلسات هیات مدیره و مجامع عمومی پس از بررسی و انجام استعلام‌های ذیربط، در صورت احراز کامل شرایط، تایید و به مراجع ثبتی ارسال می‌شود. صدور تاییدیه‌های

ثبتی که عمدتاً مربوط به صورت‌جلسات متعدد نهادهای مذکور است، در دوره مذکور ۱۳۵۷ فقره می‌باشد.

- همچنین به منظور اجرایی نمودن بند (ت) ماده ۲۱ قانون احکام دائمی توسعه کشور و جزء ۴ از بند (الف) ماده ۱۴ قانون برنامه ششم توسعه، صلاحیت حرفه‌ای ۲۷۵ نفر که به عنوان مدیرعامل و اعضای هیات مدیره بانک‌ها و موسسات اعتباری غیربانکی معرفی شده بودند، در کمیته‌های مرتبط مورد بررسی قرار گرفته و صلاحیت ۲۱۲ نفر از ایشان به تایید بانک مرکزی رسید.

- در اجرای بخشنامه شماره ۹۸/۱۹۰۶۱ مورخ ۱۳۹۸/۱/۲۷، موضوع دستورالعمل تایید صلاحیت و عزل یا هرگونه تغییر مدیران ارشد و اعضای کمیته‌های ریسک، حسابرسی داخلی و رعایت قوانین و مقررات (تطبیق) موسسات اعتباری، صلاحیت حرفه‌ای ۱۵۷ نفر از داوطلبان تصدی سمت در واحدها و کمیته‌های حاکمیت شرکتی در این بانک مورد بررسی قرار گرفته که صلاحیت ۱۰۸ نفر از ایشان به تایید بانک مرکزی رسید.

- در اجرای ماده (۸-۸) از دستورالعمل اجرایی، تاسیس، فعالیت و نظارت بر شرکت‌های لیزینگ، موضوع داشتن صلاحیت تخصصی مدیر عامل و قائم‌مقام مدیرعامل پیشنهادی، صلاحیت ۴۱ نفر از داوطلبان تصدی سمت مدیر عامل و یا قائم‌مقام شرکت‌های لیزینگ در کمیته‌های ذیربط مورد بررسی قرار گرفته که صلاحیت ۳۲ نفر از داوطلبان به تایید این بانک رسید.

- در راستای اجرای ماده (۱۰-۱۳) دستورالعمل اجرایی، تاسیس، فعالیت و نظارت بر صرافی‌ها موضوع تایید صلاحیت مدیران عامل شرکت‌های صرافی، صلاحیت ۱۵۲ نفر از متقاضیان مورد بررسی قرار گرفته که صلاحیت ۱۱۵ نفر از ایشان تایید شد.

- در سال ۱۴۰۲، مجموعاً تعداد ۱۲ مجوز فعالیت شعبه و ۶۶۶ مجوز فعالیت باجه جهت بانک‌ها و موسسات اعتباری غیربانکی نیز صادر شد.

۱- میان زمان اخذ مجوز بانک‌ها و موسسات اعتباری از بانک مرکزی با زمان ارسال خلاصه دفترکل استاندارد آنها برای درج در آمارهای پولی و مالی کشور فاصله وجود دارد.

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۴۰۲

کارآفرین (از محل سود انباشته و سایر اندوخته‌ها)؛ تجارت، سامان، ملت و خاورمیانه از محل (سود انباشته)؛ صادرات ایران، پاسارگاد و رفاه‌کارگران از محل (آورده نقدی) پس از انجام تشریفات اداری مرتبط، موافقت شد.

- با افزایش سرمایه بانک‌های سینا، کارآفرین و صنعت و معدن از محل (مازاد ناشی از تجدید ارزیابی دارایی‌ها)؛ سپه، کشاورزی، توسعه صادرات ایران و صنعت و معدن از محل (بند (د) تبصره ۱۸ ماده واحده قانون بودجه سال ۱۴۰۱)، سینا و

جدول ۱۵-۱۸-تعداد مجوزهای صادره، تمدید و ابطال شده برای نهادهای فعال در بازار غیر متشکل پولی در سال ۱۴۰۲ (۱)

مجوز تاسیس	مجوز اولیه		تمدید مجوز	جمع	ابطال / تعلیق مجوز
	مجوز فعالیت				
تعاونی اعتبار	۵	۶	۶۹	۸۰	۰
صندوق قرض‌الحسنه	۰	۲	۲۳	۲۵	۵
واسپاری (لیزینگ)	۱۱	۸	۲۷	۴۶	۳
صرافی	۳۳	۳۴	۵۸	۱۲۵	۱۰۷
جمع	۴۹	۵۰	۱۷۷	۲۷۶	۱۱۵

۱- با صدور مجوز تاسیس، امکان ثبت و ایجاد نهادهای مذکور و با صدور مجوز فعالیت، امکان فعالیت آنها می‌شود.